

Reiz bija... piemineklis Leņinam*

Padomju laiks PSRS un Latvijas PSR (1940.-1941. un 1944./1945. – 1991.), kas bija viena no 15 „sociālistiskajām māsām”, nebija iedomājams bez pieminekļiem lielākās un mazākās pilsētas „dižajam proletariāta vadonim” Leņinam. Arī Balvos to vajadzēja, taču darbi ar tā veidošanu nemaz tik veikli neveicās, lai gan lēmums par tā celtniecību jau tika pieņemts 1960.gada 6.septembrī. Pabeigt to bija paredzēts 1964.gadā.

Taču darbi ar Leņina pieminekļa būvi Balvos iekavējās, jo PSKP CK ģenerāļsekretārs (1953 – 1964) Ņikita Hruščovs īpaši neaizrāvās ar vadoņa pieminekļiem, taču, nākot pie varas L.Brežņevam, iesāktais darbs varēja atkal turpināties. 1967.gadā konkursa ceļā bija iegūti priekšlikumi, kādam vajadzētu izskatīties vadoņa tēlam Balvos. To bija paredzēts novietot laukumā pie kultūras nama. Komisija par veiksmīgāko un atbilstošāko uzskatīja Jura Mauriņa darināto tēlu, kas esot pilns ekspresijas, kompozicionāli izteiksmīgāks un labi saskatāms no visām pusēm.

Laikraksta „Vaduguns” 1969.gada 22.februārī ir neliels rakstiņš ar nosaukumu „Top V.I.Leņina piemineklis”:

- (...) Darbs... darbs... Pagaidām vēl darbs, bet Karēlijas sarkanajā granītā kaltajam septiņus metrus augstajam piemineklim jāpaceļas Balvu pilsētas centrā netālu no kultūras nama.(..)

Leņina piemineklis Balvos tika atklāts tikai 1973.gadā 7.novembrī, lai gan termiņš jau bija pabeigts līdz 1970.gadam aprīlim, kad atzīmēta vadoņa 100. dzimšanas gadadiena.

1987.gada 7.novembris// foto no M. Bleives personīgā arhīva

Gan 7.novembra, gan 1.maija demonstrācijas un mītiņi notika pie Leņina pieminekļa.

Viena no pēdējām demonstrācijām bija 1987.gada 7.novembrī.

1990.gada 12.oktobrī laikraksts „Balvu Atmoda” publicēja LTF (Latvijas Tautas fronte) Balvu nodaļas 3.konferences rezolūciju par Leņina pieminekli, kas pieņemta 1990.gada 23.septembrī. Tās galvenā būtība: uzskatot, ka Leņina utopiskās idejas un to varmācīga realizēšana dzīvē nodarījusi lielu postu pasaules tautām: ar terorū, vergu darba ieviešanu (nometnēs, kolhozos u.c.), zemniecības iznīcināšanu, nacionālā genocīda sākšanu, tāpēc nav pamata Leņinu dievināt un saglabāt visās

pilsētās un rajonos viņa pieminekļus, kas šo postu vēl vairāk atgādina. LTF Balvu rajona nodaļas 3.konferences dalībnieki ierosināja šo pieminekli no Balvu centrālā laukuma noņemt un lūgt, lai tālāko likteni izlemj rajona tautas deputātu padome. 12.oktobrī notika Balvu rajona TDP 19.sasaukuma 4.sesija, kuras darbā no ievēlētajiem 53 deputātiem piedalījās 43. Kā astotais jautājums dienas kārtībā bija: V.I.Ļeņina pieminekļa demontāža Balvu pilsētā. Vispirms rajona tautas deputātu padomes priekšsēdētājs Jānis Gagainis informēja, ka ir saņemta LKP Balvu rajona biroja rezolūcija, kurā kategoriski iebilsts pret pieminekļa noņemšanu (rezolūcija publicēta arī laikrakstā „Vaduguns” – 1990.gada 25.augustā - I.Š.), bet savukārt LTF Balvu nodaļa iesniegusi pieprasījumu, lai tas tiktu noņemts. Tika uzklautas abas puses. Par pieminekli runāja LTF Balvu nodaļas priekšsēdētājs Vilis Bukšs, kas bija arī deputāts 39.Vēdeniešu vēlēšanu apgabalā. Lai gan tika atzīmēts, ka savulaik padomju gados – 1983.gada 18.oktobrī – LPSR Ministru padome bija pieņēmusi lēmumu Nr.595 „Latvijas PSR republikas nozīmes vēstures pieminekļu saraksts”, kurā tika iekļauti visi Ļeņina pieminekļi, jo, veidojot sarakstu, republikas vadība un LKP CK izvirzīja prioritāti objektiem, kuri propagandēja komunisma ideoloģiju. Taču jau 1990.gada 25.septembrī LR Ministru padome bija izdevusi dokumentu „No Latvijas PSR republikas nozīmes vēstures pieminekļu saraksta izslēdzamo pieminekļu projekts”, kurā kā izslēdzamie tiek minēti Ļeņina pieminekļi. Deputāti personāli balso, tādējādi parādot savu attieksmi un nostāju. Par pieminekļa noņemšanu nobalsoja 23 deputāti, pret – 11, atturējās – 6, nepiedalījās balsošanā – 13 deputāti. Deputātu sesijas sākumā bija 43 deputāti, bet, saskaitot nodotās balsis šai jautājumā, var secināt, ka vēl trīs deputāti nepiedalījās balsošanā.

1991.gada 25.augusta (svētdiena) pievakarē demontēts Ļeņina piemineklis (pagājuši desmit ar pus mēneši no 1990.gada 12.oktobra, kad pieņēma lēmumu, līdz tā īstenošanai dzīvē).

Tātad Ļeņina piemineklis Balvu centrā atradās gandrīz 18 gadus, tad to pēc demontēšanas pārvietoja uz Steķintavu, kur ezera krastā, bijušajā glābšanas stacijā, ar 1989.gada 1.janvāri bija sācis darboties Vēstures un mākslas muzejs. Pēc muzeja pārcelšanas uz Brīvības ielu 48, pārvietotais piemineklis joprojām atrodas tās pašas ēkas pagalmā, kas tagad ir privātīpašums. Pārvietotais Ļeņins skatās dienvidu virzienā, atjaunotais „Staņislavs” - austrumu, t.i., uz to pusi, no kurienes nāca boļševisma idejas, pret kurām tad ar ieročiem rokās cīnījās arī Balvu puses partizāni. No 2009.gada Ēriks Kanaviņš vasaras sezonā interesentiem piedāvā doties ekskursijās ar pašdarināto plostu „Vilnītis”. No ezera puses tālumā ir daļēji redzams piemineklis.

**Šaicāne I.* Balvi un balvenieši “Staņislava” stāstos 20.gadsimtā. Jumava, 2013. – 252.-257.lpp.

